

I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

ODPORÚČANIA

RADA

ODPORÚČANIE RADY

z 12. marca 2021

o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov

(2021/C 93/01)

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292 v spojení s článkom 19 ods. 1,

so zreteľom na návrh Európskej komisie,

keďže:

- (1) V smernici Rady 2000/43/ES ⁽¹⁾ sa stanovuje rámec boja proti diskriminácii na základe rasy alebo etnického pôvodu v celej Únii, a to v oblasti zamestnania, vzdelávania, sociálnej ochrany vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálnych výhod a prístupu k tovaru a službám vrátane bývania a ich poskytovania. Jedným z účelov tohto odporúčania je prispieť k účinnému vykonávaniu uvedenej smernice bez toho, aby tým boli dotknuté právomoci členských štátov.
- (2) Rámcovým rozhodnutím Rady 2008/913/SVV ⁽²⁾ sa členské štáty zaviazali kriminalizovať verejné podnecovanie k násiliu alebo nenávisti z dôvodu rasy, farby pleti, náboženstva, rodového pôvodu alebo národnosti či etnického pôvodu, a zabezpečiť, aby sa rasistická a xenofóbna motivácia považovala za priručujúcu okolnosť alebo aby súdy mohli prihliadať na takúto motiváciu pri určovaní trestov. Toto odporúčanie je určené na posilnenie doterajších opatrení proti nenávisťným prejavom, trestným činom z nenávisti a proti násiliu namierenému proti Rómom. V súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ ⁽³⁾ je ďalším cieľom tohto odporúčania presadzovanie podpory rómskym obetiam takýchto trestných činov.
- (3) Európsky pilier sociálnych práv obsahuje zásady a práva, ktorých cieľom je podporiť a prehĺbiť sociálnu spravodlivosť, a to bez ohľadu na pohlavie, rasový či etnický pôvod, náboženstvo či vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu. Všeobecné opatrenia podporené cieľovými opatreniami na ochranu a podporu skupín vystaveným vysokému riziku diskriminácie alebo sociálneho vylúčenia, ako sú opatrenia stanovené v tomto odporúčaní, sú rozhodujúce pre vykonávanie zásad uvedeného sociálneho piliera. Realizácia piliera je spoločným

⁽¹⁾ Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (Ú. v. ES L 180, 19.7.2000, s. 22).

⁽²⁾ Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 328, 6.12.2008, s. 55).

⁽³⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57).

politickým záväzkom a zodpovednosťou. Mal by sa vykonávať na úrovni Únie aj na úrovni členských štátov v súlade s príslušnými právomocami, pričom by sa mali náležite zohľadniť rôzne sociálno-ekonomické prostredia a rozmanitosť vnútroštátnych systémov vrátane úlohy sociálnych partnerov, a tiež v plnej miere dodržiavať zásady subsidiarity a proporcionality.

- (4) Toto odporúčanie prispieva aj k trvalému rozvoju rovnoprávných a inkluzívnych demokratických spoločností v súlade s cieľmi Organizácie Spojených národov v oblasti udržateľného rozvoja.
- (5) Komisia predložila Európskemu parlamentu a Rade návrhy nariadenia o spoločných ustanoveniach na roky 2021 – 2027, nariadenia o Európskom sociálnom fonde plus na roky 2021 – 2027 (ďalej len „ESF+ na roky 2021 – 2027“) a nariadenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde na roky 2021 – 2027. V uvedených návrhoch sa odkazuje na rovnosť a nediskrimináciu ako na horizontálne zásady, ktoré by sa mali dodržiavať pri vykonávaní týchto fondov. V návrhu nariadenia o ESF+ na roky 2021 – 2027 sa členské štáty a Komisia konkrétne vyzývajú, aby zabezpečili rovnosť a nediskrimináciu pri vykonávaní programov Únie, a odkazuje sa v ňom na podporu sociálno-ekonomickej integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín a začlenenie marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia, ktorá súvisí so základnou podmienkou národného strategického rámca pre Rómov. V očakávaní prijatia uvedených návrhov prispieva toto odporúčanie k ich účinnému budúcemu vykonávaniu.
- (6) Oznámenie Komisie z 3. marca 2010 s názvom „Európa 2020 – Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu“ (ďalej len „stratégia Európa 2020“) bolo významným impulzom na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, keďže sa v ňom stanovili spoločné európske ciele zamerané na znižovanie chudoby a sociálneho vylúčeného a na zvyšovanie úrovni dosiahnutého vzdelania a zamestnanosti. Uvedené ciele nemožno dosiahnuť bez zlepšenia v oblasti rovnosti, začlenenia a účasti Rómov, ku ktorému toto odporúčanie ponúka konkrétne usmernenie.
- (7) Oznámenie Komisie z 5. apríla 2011 s názvom „Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020“, v ktorom sa členské štáty vyzývajú, aby komplexne pokročili v sociálnom a ekonomickom začleňovaní Rómov, a stanovujú sa ciele v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, zdravotnej starostlivosti a bývania, bolo schválené Radou 19. mája 2011. Aj napriek nedostatkom v pôvodnej koncepcii mal rámec EÚ významnú pridanú hodnotu, na ktorú ďalej nadväzuje súčasné odporúčanie, okrem iného integráciou poznatkov získaných pri vykonávaní uvedeného rámca.
- (8) Odporúčanie Rady z 9. decembra 2013 ⁽⁴⁾ malo za cieľ zintenzívniť vnútroštátne opatrenia na integráciu Rómov. Rada v ňom vyzvala členské štáty, aby každoročne informovali Komisiu o všetkých opatreniach prijatých v súlade s odporúčaním a o akomkoľvek pokroku pri vykonávaní ich národných stratégií integrácie Rómov. V tomto odporúčaní sa nadväzuje na získané skúsenosti a revidujú a rozširujú sa ním opatrenia, ktoré sa majú prijať.
- (9) Rada vo svojich záveroch z 8. decembra 2016 o urýchlení procesu integrácie Rómov vyzvala Komisiu, aby uskutočnila hodnotenie rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020 v polovici jeho trvania (ďalej len „hlbkové hodnotenie“) a na jeho základe navrhla iniciatívu po roku 2020. Aj keď sa vo vykonanom hlbkovom hodnotení uznáva pridaná hodnota tohto rámca, uvádza sa v ňom, že Rómovia v Európe aj naďalej čelia diskriminácii a sociálnemu a ekonomickému vylúčeniu.
- (10) Hlbkové hodnotenie a závery, ktoré z neho vyvodila Rada, Európsky parlament a niekoľko celoeurópskych a vnútroštátnych organizácií občianskej spoločnosti, poukazujú na potrebu obnoveného a silnejšieho záväzku dosiahnuť rovnosť a začlenenie Rómov. Tento záväzok by mal zabezpečiť špecifické zameranie na nediskrimináciu vrátane boja proti protirómskemu zmýšľaniu – ako osobitnej forme rasizmu voči Rómom – a zacielenie na štyri oblasti sociálno-ekonomického začlenenia, ktorými sú vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie a bývanie. Mal by takisto

⁽⁴⁾ Odporúčanie Rady z 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch (Ú. v. EÚ C 378, 24.12.2013, s. 1).

reflektovať potreby jednotlivých skupín a rozmanitosť rómskeho obyvateľstva; zapojiť Rómov do navrhovania, vykonávania, monitorovania a hodnotenia stratégií rovnosti a začleňovania Rómov; zlepšiť stanovovanie cieľov, zber údajov, monitorovanie a podávanie správ; a zvýšiť citlivosť hlavných politík na rovnosť a začlenenie Rómov. Pri príprave opatrení by sa osobitná pozornosť mala venovať rodovému hľadisku.

- (11) Toto odporúčanie nadväzuje tiež na rozličné zistenia, ktoré boli už skôr uvedené v príslušných uzneseniach Európskeho parlamentu z 15. apríla 2015 a 12. februára 2019, v záveroch Rady z 8. decembra 2016 a vo výročných správach Komisie od roku 2013.
- (12) V nadväznosti na „Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020“ Komisia 7. októbra 2020 prijala balík, ktorý obsahuje návrh tohto odporúčania a oznámenie „Únia rovnosti: strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov“ (ďalej len „oznámenie zo 7. októbra 2020“). V oznámení zo 7. októbra 2020 sa uvádzajú ciele na úrovni EÚ a v relevantnom prípade ciele a minimálne záväzky pre všetky členské štáty, ktoré sa môžu doplniť dodatočným vnútroštátnym úsilím a podporou Únie v závislosti od vnútroštátnej situácie a veľkosti rómskej populácie. Z nedávnych údajov vyplýva, že šesť z desiatich Európanov je presvedčených, že v ich krajine je rozšírená diskriminácia Rómov, pričom viac ako šesť z desiatich Európanov súhlasí s tým, že pre spoločnosť by bolo prospešné, keby sa Rómovia lepšie integrovali⁽⁵⁾. Hlavným cieľom tohto odporúčania je pomôcť pri podpore rovnosti Rómov a v boji proti ich vylúčeniu, a to s ich aktívnym zapojením.
- (13) Počas pandémie COVID-19 boli vylúčené a znevýhodnené rómske komunity vystavené závažným negatívnym zdravotným a sociálno-ekonomickým vplyvom, čím vzniká riziko ďalšieho prehĺbovania existujúcich nerovností a zvyšuje sa riziko chudoby a sociálneho vylúčenia. Toto odporúčanie sa stavia za zníženie štrukturálnych nerovností, ktorým Rómovia čelia, riešením v relevantných prípadoch obmedzeného prístupu Rómov k čistej vode, k sanitarnej infraštruktúre a k službám zdravotnej starostlivosti vrátane očkovacích služieb a nedostatku vybavenia a digitálnych zručností, ktoré by umožnili Rómom aktívne sa zúčastňovať na spoločnosti, aj na dištančnom vzdelávaní, ako aj odstránením vysokých úrovní ekonomickej neistoty, preplnených domácností a segregovaných osád či táborísk.
- (14) V súvislosti s rastúcim populizmom a rasizmom v Únii⁽⁶⁾ je potrebné zamerať sa na boj proti diskriminácii a na jej predchádzanie, ako aj na boj proti protirómskemu zmýšľaniu, ktoré je základnou príčinou diskriminácie a vylúčenia a faktorom, ktorý ich zároveň prehľbuje. V akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 z 18. septembra 2020 sa preto stanovuje celý rad konkrétnych akcií na boj proti rasizmu. Protirómske zmýšľanie je stále neobvykle rozšírenou⁽⁷⁾ formou rasizmu, ktorá má svoj pôvod v tom, ako väčšinová spoločnosť vníma tých, ktorých považuje za „cigánov“, a ako sa k nim správa v procese historickej „inakosti“⁽⁸⁾, pričom nadväzuje na stereotypy a negatívne postoje, ktoré môžu byť niekedy neúmyselné či podvedomé⁽⁹⁾.

Európsky parlament používa výraz protirómske zmýšľanie vo svojich správach a uzneseniach z 28. apríla 2005, 15. apríla 2015, 25. októbra 2017 a 12. februára 2019. Viacero medzinárodných organizácií a organizácií občianskej spoločnosti uznalo tento fenomén, známy aj ako protirómsky rasizmus, romofóbia či protirómska nálada. Rada vo svojich záveroch z 8. decembra 2016 potvrdila potrebu „bojovať proti všetkým formám rasizmu

⁽⁵⁾ Osobitný prieskum Eurobarometra 493. Diskriminácia v EÚ (prvé výsledky zverejnené v septembri 2019).

⁽⁶⁾ Widespread racism continues to plague Europe (Všeobecne rozšírený rasizmus naďalej sužuje Európu). Agentúra EÚ pre základné práva, 20. júna 2019, publikácia na základe Správy o základných právach 2019, Agentúra EÚ pre základné práva, 6. júna 2019.

⁽⁷⁾ Všeobecné politické odporúčanie Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii („ECRI“) č. 3 o boji proti rasizmu a intolerancii voči Rómom, prijaté 6. marca 1998. V preambule ich Všeobecného politického odporúčania č. 13 o boji proti protirómskemu zmýšľaniu a diskriminácii sa zdôraznilo, že „protirómske zmýšľanie je mimoriadne vytrvalou, násilnou, opakujúcou sa a bežnou formou rasizmu“.

⁽⁸⁾ Referenčný dokument Aliancie proti protirómskemu zmýšľaniu z roku 2017. Získané z https://www.antigypsyism.eu/?page_id=17.

⁽⁹⁾ Záverečný dokument skupiny EÚ na vysokej úrovni pre boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám neznášanlivosti z novembra 2018. Protirómske zmýšľanie: Lepšie ho rozpoznať a tým efektívnejšie pochopiť a riešiť jeho prejavy.

voči Rómom, niekedy označovaným ako protirómske zmýšľanie, pretože je hlavnou príčinou ich sociálneho vylúčenia a diskriminácie“. Medzinárodná aliancia pre pripomínanie holokaustu (IHRA) prijala 8. októbra 2020 právne nezáväznú vymedzenie pojmu protirómske zmýšľanie/protirómska diskriminácia ⁽¹⁰⁾.

- (15) Pri zameraní sa na rómske obyvateľstvo je dôležité zohľadniť osobitné potreby alebo zraniteľnosti určitých skupín ⁽¹¹⁾ vrátane rómskych žien, mladých Rómov, rómskych detí, LGBTI Rómov, starších Rómov, Rómov so zdravotným postihnutím, osôb, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín alebo sú bez štátnej príslušnosti, a Rómov migrujúcich v EÚ. V tomto odporúčaní sa preto zohľadňuje význam riešenia viacnásobnej diskriminácie ⁽¹²⁾. Navrhujú sa v ňom opatrenia na lepšiu ochranu a začleneniu rómskych detí, ktoré sú obzvlášť vystavené diskriminácii a segregácii.

V súlade so závermi Rady z 8. decembra 2016 sa odporúčanie tiež zaoberá vytváraním príležitostí a využívaním nevyužitého potenciálu mladých Rómov zvyšovaním ich aktívnej účasti na programoch a opatreniach zameraných na mladých ľudí, napríklad na programoch a opatreniach oznámení Komisie z 1. júla 2020 s názvom „Podpora zamestnanosti mladých ľudí: most k pracovným miestam pre ďalšiu generáciu“.

- (16) Vzhľadom na rozmanitosť rómskeho etnika sa výraz „Rómovia“ používa ako zastrešujúci termín na označenie viacerých rôznych skupín rómskeho pôvodu, ako sú Rómovia, Sintí, Kalé, Cigáni, Romaničalovia a Bojaši/Rudari. Výraz zahŕňa aj skupiny, ako sú Aškalovia, Egypťania, východné skupiny (vrátane skupín: Dómovia, Lomovia, Romovia a Abdaliovia), ako aj kočovné obyvateľstvo vrátane etnických *Travellerov*, Jenišov alebo osoby zahrnuté pod administratívny pojem „*Gens du voyage*“ a osoby, ktoré sa identifikujú ako „Cigáni“, pričom sa ním nijako nepopierajú osobitné charakteristiky uvedených jednotlivých skupín.
- (17) V súvislosti s mobilitou v rámci Únie je potrebné rešpektovať právo na voľný pohyb občanov Únie a podmienky jeho vykonávania. Medzi uvedené podmienky patrí vlastníctvo dostatočných zdrojov a komplexné krytie zdravotného poistenia v súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES ⁽¹³⁾. Je zároveň potrebné snažiť sa o zlepšenie životných podmienok Rómov a o prijatie opatrení na podporu ich ekonomického a sociálneho začlenenia v ich členských štátoch pôvodu, ako aj v ich členských štátoch pobytu.
- (18) Uznávajúc, že členské štáty by si mali vybrať vlastné metódy monitorovania vrátane vhodných metód zberu údajov, a zohľadňujúc skutočnosť, že zhromažďovanie informácií týkajúcich sa etnického pôvodu je citlivá záležitosť a v niektorých členských štátoch nie je možné, sa v tomto odporúčaní zdôrazňuje význam zberu údajov ako podkladov potrebných na prípravu opatrení, ktoré reálne zlepšia situáciu rómskeho obyvateľstva, v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 ⁽¹⁴⁾ a s usmerneniami na zlepšenie získavania

⁽¹⁰⁾ <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>

⁽¹¹⁾ Vzápahuje sa to na rôzne kontexty, napríklad na obchodovanie s ľuďmi, ktorého obeťami sú predovšetkým rómske ženy a deti.

⁽¹²⁾ Pojem „viacnásobná diskriminácia“ sa používa ako súhrnný pojem pre všetky prípady diskriminácie na základe viacerých dôvodov a prejavuje sa dvoma možnými spôsobmi. Môže mať formu „dodatočnej diskriminácie“, keď k diskriminácii dochádza na základe viacerých dôvodov, ktoré pôsobia samostatne, a „prierezovej diskriminácie“, keď dva alebo viac dôvodov diskriminácie fungujú a navzájom na seba pôsobia takým spôsobom, že sú navzájom neoddeliteľné alebo nerozlučiteľné. Boj proti viacnásobnej diskriminácii. Postupy, politiky a právne predpisy. Správa Európskej komisie (2007). Viacnásobná diskriminácia v práve EÚ: Príležitosti na právnu reakciu na prierezovú rodovú diskrimináciu. Európska sieť právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti. Európska komisia (2009).

⁽¹³⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, 30.4.2004, s. 77).

⁽¹⁴⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1).

a využívania údajov v oblasti rovnosti z roku 2018, ktoré zverejnila podskupina pre rovnosť dát skupiny na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť⁽¹⁵⁾. V tomto odporúčaní sa takisto uznáva dôležitosť ukazovateľov ako metódy monitorovania. Oznámenie zo 7. októbra 2020 vysvetľuje, že členské štáty si môžu vybrať ukazovatele z portfólia ukazovateľov na meranie rovnosti, začleňovania a účasti Rómov, ktoré spoločne zostavili Agentúra Európskej únie pre základné práva, Komisia a členské štáty.

- (19) Toto odporúčanie sa výslovne zameriava na opatrenia na podporu rovnosti, začleňovania a účasti Rómov bez toho, aby bolo jeho cieľom vylúčiť iné znevýhodnené skupiny. Uvedené opatrenia by mali vychádzať z rovnakých zásad v porovnateľných situáciách. V tejto súvislosti zostávajú aj naďalej dôležité spoločné základné princípy pre začlenenie Rómov⁽¹⁶⁾. Opatreniami by sa malo zabezpečiť aj to, aby sa problematika rovnosti, začleňovania a účasti Rómov zohľadnila v únijských aj vo vnútroštátnych politikách, pričom by sa osobitná pozornosť mala venovať prierezovému charakteru a rodovej dimenzii. V oznámení zo 7. októbra 2020 sa uvádzajú ďalšie usmernenia týkajúce sa plánovania a vykonávania národných strategických rámcov pre Rómov.
- (20) Jedným z účelov tohto odporúčania je potvrdiť dlhodobý záväzok k spoločným cieľom v oblasti rovnosti, začleňovania a účasti Rómov a poskytnúť obnovené a posilnené usmernenia stanovením opatrení, ktoré členské štáty môžu prijať v záujme dosiahnutia uvedených cieľov.
- (21) Toto odporúčanie plne rešpektuje zásadu subsidiarity a primárnu zodpovednosť členských štátov v tejto oblasti. Nie sú ním dotknuté zásady vnútroštátneho procesného práva a právne tradície členských štátov. Mal by sa uplatňovať spoločný, ale diferencovaný prístup s náležitým ohľadom na vnútroštátne okolnosti, ako je počet Rómov a ich podiel na celkovom obyvateľstve, všeobecný hospodársky kontext, osobitné charakteristiky cieľových skupín v každom členskom štáte a možnosť zaviesť politiky zamerané na konkrétnu etnickú skupinu. Prístupy jednotlivých štátov a príslušné opatrenia s cieľom podporiť začleňovanie, rovnosť a účasť Rómov by sa mali zvoliť podľa konkrétnych okolností a potrieb v praxi vrátane potreby riešiť otázku znevýhodnených skupín, ako sú Rómovia, v širšom kontexte, a týmto okolnostiam a potrebám by sa mali prispôbovať. Štandardné opatrenia by sa mali navrhovať tak, aby sa zabezpečilo, že budú mať reálny dosah na rómskych obyvateľov.
- (22) Národným strategickým rámcem pre Rómov sa odkazuje na národné stratégie pre Rómov a/alebo na integrované súbory politických opatrení v širšom sociálno-ekonomickom kontexte, ktoré sú relevantné pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov.

TÝMTO ODPORÚČA:

1. Členské štáty by mali prijať národné strategické rámce pre Rómov v rámci svojich všeobecnejších politík sociálneho začlenenia zameraných na zlepšenie situácie Rómov a oznámiť ich Európskej komisii podľa možnosti do septembra 2021. Členské štáty by v súlade s vnútroštátnym právom a právom Únie, dostupnými zdrojmi a vnútroštátnymi okolnosťami mali v náležitých prípadoch zvážiť relevantnosť opatrení uvedených v tomto odporúčaní v ich vnútroštátnom kontexte a vykonávať ich primeraným a selektívnym spôsobom v úzkej spolupráci so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami. Pri posudzovaní uvedenej relevantnosti sa členské štáty nabádajú, aby sa riadili dobrovoľnými minimálnymi záväzkami a v závislosti od vnútroštátnej situácie možným ďalším úsilím, ako sa stanovuje v oznámení o únii rovnosti.

⁽¹⁵⁾ Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti (2018). Európsky dvor audítorov odporučil vypracovanie vhodných metódik na zber relevantných údajov o začleňovaní Rómov vo všetkých členských štátoch. Politické iniciatívy a finančná podpora EÚ na integráciu Rómov: výrazný pokrok za posledné desaťročie, no ďalšie úsilie je potrebné v praxi. Osobitná správa č. 14/2016.

⁽¹⁶⁾ Spoločné základné princípy boli prerokované na prvej Európskej platforme pre začleňovanie Rómov v apríli 2009 a Rada EPSCO ich schválila 8. júna 2009 v súbore záverov, v ktorých sa členské štáty vyzvali, aby tieto spoločné základné princípy pri navrhovaní a vykonávaní politík v náležitých prípadoch zohľadnili. Závery Rady EPSCO o začleňovaní Rómov (8. júna 2009).

Horizontálne ciele: rovnosť, začleňovanie a účasť

2. Členské štáty by mali konsolidovať úsilie o prijatie a vykonávanie opatrení na podporu rovnosti a na účinné predchádzanie diskriminácii, protirómskemu zmýšľaniu, sociálnemu a hospodárskemu vylúčeniu a prvotným príčinám týchto javov, ako aj na ich účinné riešenie. Toto úsilie by malo zahŕňať nasledujúce opatrenia:
- a) opatrenia na účinný boj proti priamej a nepriamej diskriminácii vrátane boja proti obťažovaniu, protirómskemu zmýšľaniu, stereotypizácii, protirómskej rétorike, nenávisným prejavom, trestným činom z nenávisti a násiliu voči Rómom vrátane ich podnecovania, či už online alebo offline, najmä v súvislosti s transpozíciou, vykonávaním a presadzovaním smernice 2000/43/ES, rámcového rozhodnutia 2008/913/SVV a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EÚ⁽¹⁷⁾;
  - b) opatrenia na vypracovanie a podporu komplexného systému podpory obetí v súlade so smernicou 2012/29/EÚ a na poskytovanie pomoci rómskym obetiam diskriminácie a trestných činov z nenávisti;
  - c) opatrenia na bojovať proti viacnásobnej a štrukturálnej⁽¹⁸⁾ diskriminácii Rómov, najmä rómskych žien, mladých Rómov, rómskych detí, LGBTI Rómov, starších Rómov, Rómov so zdravotným postihnutím, Rómov bez štátnej príslušnosti a Rómov migrujúcich v EÚ⁽¹⁹⁾;
  - d) opatrenia na zvyšovanie informovanosť o skutočnosti, že úsilie v boji proti diskriminačným praktikám je prepojené s úsilím v boji proti protirómskemu zmýšľaniu a sociálnemu a ekonomickému vylúčeniu a že je súčasťou spoločnej snahy podporiť širší cieľ v oblasti rovnosti;
  - e) opatrenia na analyzovanie a uznanie existencie protirómskeho zmýšľania a diskriminácie Rómov a zvýšenie informovanosti o uvedených javoch, o formách, ktoré nadobúdajú, a o ich škodlivých dôsledkoch prostredníctvom médií, učebných osnov a iných prostriedkov, napríklad zvyšovaním povedomia štátnych zamestnancov a iných zainteresovaných strán o potrebe tieto javy identifikovať a riešiť;
  - f) opatrenia na podporu multikultúrnych aktivít a kampaní v školách zameraných na zvýšenie informovanosti;
  - g) opatrenia na podporu informovanosti o rómskych kultúrach, jazyku a histórii vrátane pamiatky rómskeho holokaustu a procesov zmierenia v spoločnosti, okrem iného akciami zabezpečujúcimi príslušnú odbornú prípravu pre učiteľov a vypracovaním vhodných učebných osnov, keďže táto informovanosť je nevyhnutná na odstraňovanie predsudkov a protirómskeho zmýšľania ako významných príčin diskriminácie;
  - h) opatrenia na podporu pozitívnych príbehov o Rómoch, vzorových príkladoch Rómov a lepšie pochopenie výziev, ktorým Rómovia čelia, a to aj podporou stretnutí medzi komunitami a medzikultúrnym vzdelávaním.
3. Členské štáty by mali bojovať proti extrémne vysokej miere rizika chudoby a materiálnej a sociálnej deprivácii rómskeho obyvateľstva s cieľom účinne podporovať rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov. Členské štáty by mali v prípade potreby uplatňovať integrovaný prístup zameraný na všetky relevantné oblasti politiky. Tieto ciele by sa mohli dosiahnuť prostredníctvom týchto opatrení:
- a) opatrenia na zabezpečenie primeraných investícií do ľudského kapitálu, rozvoja infraštruktúry a bývania, ako aj do politik sociálnej súdržnosti a na zlepšenie cielenosti takýchto investícií;
  - b) opatrenia na zabezpečenie prístupu k primeraným systémom sociálnej ochrany vrátane podpory príjmu, vecných dávok a poskytovania služieb pre znevýhodnených Rómov;

⁽¹⁷⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EÚ z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách) (Ú. v. EÚ L 95, 15.4.2010, s. 1).

⁽¹⁸⁾ Systémovou alebo štrukturálnou diskrimináciou sa rozumie diskriminácia, ktorá sa prejavuje v nerovnostiach vyplývajúcich z právnych predpisov, politik a postupov, a to nie zámerne, ale následkom pôsobenia radu inštitucionálnych faktorov prítomných pri príprave, vykonávaní a preskúmaní právnych predpisov, politik a postupov. *Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies* (Začlenenie Rómov a Travellerov: smerom k novému rámcu EÚ, poučenia z práce subjektov pre rovnaké zaobchádzanie), Equinet Perspective, jún 2020.

⁽¹⁹⁾ Občania Únie rómskej etnickej príslušnosti, ktorí uplatňujú svoje právo na voľný pohyb v rámci Európskej únie.

- c) opatrenia na kombinovanie podpory príjmu s aktivačnými opatreniami na podporu účasti na trhu práce a s podporou zamestnanosti, najmä pre rómske ženy a Rómov migrujúcich v EÚ, a na poskytovanie informácií o existujúcich právne stanovených požiadavkách oprávnenosti pre využívanie dávok sprevádzaných aktivačnými a podpornými službami;
  - d) opatrenia na zabezpečenie, aby sa venovala osobitná pozornosť prevencii detskej chudoby a boju proti nej, a to aj prijatím účinných vnútroštátnych opatrení, ktoré zohľadňujú mechanizmy udržiavajúce viacgeneračnú chudobu a potrebu podpory rómskych detí a ich rodín vo vzájomne prepojených oblastiach zamestnanosti, sociálnych služieb, vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, zdravotnej starostlivosti, bývania a prístupu k základným službám, výživy a prístupu k voľnočasovým aktivitám;
  - e) opatrenia na podporu finančnej gramotnosti mladých ľudí a rodín vrátane lepších rozhodovacích a plánovacích zručností ako súčasť opatrení v oblasti posilňovania postavenia a finančného začleňovania.
4. Členské štáty by mali podľa potreby zvýšiť zmysluplnú účasť Rómov vrátane žien, detí, mladých ľudí, starších ľudí a osôb so zdravotným postihnutím, a konzultácie s nimi s cieľom poskytovať im účinnú podporu v oblasti rovnosti a nediskriminácie Rómov. Toto úsilie by malo zahŕňať nasledujúce opatrenia:
- a) opatrenia na podporu aktívneho občianstva presadzovaním sociálnej, hospodárskej, politickej, kultúrnej a občianskej účasti, najmä rómskych žien a mladých ľudí;
  - b) opatrenia na podporu budovania kapacít a vedúceho postavenie v rómskej občianskej spoločnosti a umožnenia tak Rómom, aby sa dokázali zúčastňovať na všetkých etapách politického verejného života vo všeobecnosti;
  - c) opatrenia na podporu zamestnávania Rómov vo verejných a súkromných inštitúciách s cieľom podporovať rozmanitosť a odborné znalosti v politickom procese a poskytovať pozitívne vzory;
  - d) opatrenia na zvýšenie informovanosti o ľudských právach a právach a povinnostiach občanov medzi členmi znevýhodnených rómskych komunití;
  - e) opatrenia na koordináciu zdrojov, sietí a odborných znalostí medzi jednotlivými odvetviami s cieľom zvýšiť mieru zapojenia mladých Rómov do rozhodovacích procesov a pomôcť im posilniť ich vedúce postavenie.

Sektorové ciele

Prístup ku kvalitnému inkluzívnemu vzdelaniu v hlavnom vzdelávacom prúde

- 5. Členské štáty by mali zaistiť, aby všetci Rómovia mali skutočnú rovnosť v prístupe ku všetkým formám a stupňom vzdelávania, od vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve až po terciárne vzdelávanie vrátane druhošancového vzdelávania, vzdelávania dospelých a celoživotného vzdelávania, a mohli sa na ňom zúčastňovať.
- 6. Členské štáty by mali dosiahnuť pokrok, pokiaľ ide o rovnaký prístup rómskych žiakov ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu, okrem iného aj prostredníctvom týchto opatrení:
  - a) opatrenia na zabránenie akejkoľvek forme segregácie vo vzdelávaní a na jej odstránenie a na zabezpečenie podpory potenciálu všetkých žiakov;
  - b) opatrenia na predchádzanie nesprávnym vyhodnoteniam, ktoré vedú k nevhodnému umiestňovaniu rómskych žiakov do vzdelávacích inštitúcií pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a na ich zamedzovanie a na zabezpečenie, aby sa uvedené umiestňovanie zakladalo na transparentnom a zákonnom postupe;
  - c) opatrenia na poskytovanie účinných metód uznávania a nápravy minulých krívd v oblasti vzdelávania vrátane segregácie, nevhodného umiestňovania rómskych žiakov do špeciálnych škôl a nerovnakého zaobchádzania;
  - d) opatrenia na podporu spravodlivosti, inkluzívnosti a rozmanitosti vo vzdelávacom systéme a v triede, napríklad prostredníctvom programov profesijného rozvoja, mentorstva a činností partnerského učenia;
  - e) opatrenia na nabádanie k účinnému zapájaniu rodičov do vzdelávania rómskych žiakov a na podporu väzieb medzi školami a miestnymi komunitami aj prostredníctvom mediátorov a asistentov učiteľov;
  - f) opatrenia na podporu rovnakej účasti a aktívneho zapojenia všetkých žiakov vrátane detí so zdravotným postihnutím do štandardných vzdelávacích činností a procesov;

- g) opatrenia na boj proti šikanovaniu a obťažovaniu v školách, a to online aj offline, s cieľom chrániť všetkých žiakov vrátane Rómov;
  - h) opatrenia na zvyšovanie povedomia učiteľov a ostatných zamestnancov škôl o rómskej histórii, rómskej kultúre a o metódach rozpoznávania a potierania diskriminácie a jej základných príčin vrátane protirómskeho zmysľania a podvedomých predsudkov, a o význame nediskriminačného vzdelávania a skutočnej rovnosti v prístupe k hlavnému vzdelávaciemu prúdu;
  - i) opatrenia na podporu snáh o zabezpečenie toho, aby rómski žiaci získavali zručnosti v súlade so súčasnými a budúcimi potrebami trhu práce.
7. Členské štáty by sa mali usilovať o prekonanie akejkol'vek diskriminácie, nerovnosti a znevýhodnenia, pokiaľ ide o vzdelávacie možnosti, výsledky a dosiahnutý stupeň vzdelania, a to v prípade potreby aj prostredníctvom týchto opatrení:
- a) opatrenia na zabezpečenie prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve s osobitným zameraním na včasné začlenenie rómskych detí vrátane znevýhodnených rómskych detí;
  - b) opatrenia na poskytovanie individualizovanej podpory a mediácie na vyrovnanie jazykových a kognitívnych rozdielov a rozdielov vo vzdelaní v úzkej spolupráci s rodinami rómskych žiakov a na podporu druhošancového vzdelávania a vzdelávania dospelých;
  - c) opatrenia na predchádzanie predčasnému ukončeniu školskej dochádzky, ako aj štúdiá na všetkých úrovniach vzdelávania, a to aj s osobitným zameraním na rómske dievčatá, ⁽²⁰⁾ napríklad prostredníctvom spolupráce medzi školami, mediátormi a službami sociálnej starostlivosti;
  - d) opatrenia na uznanie zraniteľnosti detí, ktorých rodičia odišli do zahraničia, a na poskytnutie prednostného prístupu k mimoškolským aktivitám a k individualizovanej podpore;
  - e) opatrenia na zvýšenie sociálnej mobility Rómov, napríklad prostredníctvom pozitívnych opatrení, špecializovaných štipendií v odbornom, stredoškolskom a vysokoškolskom vzdelaní, odbornej prípravy učiteľov a profesijného poradenstva;
  - f) opatrenia na zabezpečenie plynulého prechodu medzi jednotlivými stupňami vzdelávania a na podporu ukončenia vyššieho stredoškolského alebo vysokoškolského vzdelania aj profesijným poradenstvom, konzultáciami, mentorstvom a programami finančnej podpory;
  - g) opatrenia na podporu účasti na neformálnom vzdelávaní a mimoškolských aktivitách vrátane mládežníckych, športových a kultúrnych činností v rámci zdravotnej a občianskej výchovy, ako aj iných aktivít, ktoré posilňujú vlastný osobnostný rozvoj, psychologickú odolnosť a pohodu;
  - h) opatrenia na podporu, podľa potreby, nadobúdania digitálnych zručností, prístupu k širokopásmovému pripojeniu, primeranej digitálnej infraštruktúry a poskytovania učebného materiálu a vybavenia na diaľkové vzdelávanie vo formálnom aj neformálnom vzdelávacom prostredí, a to s cieľom zabrániť digitálnemu vylúčeniu sociálno-ekonomicky znevýhodnených žiakov, ich učiteľov a rodičov, a zabezpečiť dosah na rómskych žiakov, a to aj tých, ktorí žijú vo vidieckych alebo segregovaných oblastiach.

Prístup ku kvalitnému a udržateľnému zamestnaniu

8. Členské štáty by mali podporovať skutočnú rovnosť pre Rómov, najmä pre mladých Rómov, v prístupe ku kvalitnému a udržateľnému zamestnaniu, aj prostredníctvom nasledovných opatrení:
- a) opatrenia na oslovovanie mladých Rómov ⁽²¹⁾ s cieľom zvýšiť ich informovanosť o dostupných, podľa možností integrovaných službách zamestnanosti a sociálnych službách, a tiež na ich nasmerovanie na tieto služby;
  - b) opatrenia na riešenie potrieb mladých Rómov, ktorí sú nezamestnaní, a neaktívnych Rómov prispôbením individualizovaných, holistických akčných plánov pre nich, v ktorých sa zohľadnia ich preferencie a motivácie, prekážky a nevýhody, ako aj dôvody ich nezamestnanosti či neaktivity;

⁽²⁰⁾ V správe Agentúry Európskej únie pre základné práva s názvom *Roma Women in nine EU Member States* (Rómske ženy v deviatich členských štátoch EÚ), 2019, sa opisujú výzvy, ktorým čelia rómske ženy a dievčatá.

⁽²¹⁾ V súlade s tým, čo bolo uvedené v odporúčaní Rady z 30. októbra 2020 o moste k pracovným miestam – posilnení záruky pre mladých ľudí, a ktorým sa nahrádza odporúčanie Rady z 22. apríla 2013 o zavedení záruky pre mladých ľudí (Ú. v. EÚ C 372, 4.11.2020, s. 1).

- c) opatrenia na podporovanie prvých pracovných skúseností, sprostredkovanie zamestnania, učňovskej prípravy a kariérneho rastu;
- d) opatrenia na uľahčenie prechodu zo vzdelávania do zamestnania prostredníctvom odborného poradenstva, mentorstva, odbornej prípravy, stáží, podnikateľských inkubátorov a duálneho vzdelávania;
- e) opatrenia na podporovanie Rómov v nadobúdaní digitálnych zručností, aby boli lepšie vybavení na dopyt na trhu práce a využívali príležitosti, ktoré ponúkajú existujúce a nové digitálne nástroje a trendy v každodennom živote;
- f) opatrenia na podporovanie odbornej prípravy na pracovisku, rozvoja zručností, získavania a aktualizovania odborných kvalifikácií a druhošancového vzdelávania;
- g) opatrenia na podporu skutočnej rovnosti v prístupe k samostatnej zárobkovej činnosti a podnikaniu vrátane sociálneho podnikania prostredníctvom cieľenej podpory;
- h) opatrenia na podporu rovnosti v prístupe k zamestnaniu vo verejnom aj súkromnom sektore prostredníctvom krokov, ako sú pozitívne opatrenia a systémy podpory pre zamestnávateľov, ako aj na zlepšenie prístupu k službám zamestnanosti vrátane aktívnych politík trhu práce;
- i) opatrenia na podporu mobility na trhu práce, najmä pre tých, ktorí žijú vo vidieckych a segregovaných oblastiach s obmedzenými pracovnými príležitosťami;
- j) opatrenia na boj proti diskriminácii, na jej znižovanie a jej odstránenie zvyšovaním informovanosti o nediskriminačnom zamestnávaní a o prístupe k nemu a k aktivačným opatreniam a na školenie zamestnávateľov o metódach rozpoznania a riešenia diskriminácie a jej základných príčin vrátane protirómskeho zmýšľania a podvedomých predsudkov.

Zdravie a prístup ku kvalitným službám v zdravotnej a sociálnej starostlivosti

9. Členské štáty by mali zabezpečiť skutočnú rovnosť v prístupe bez prekážok ku kvalitným službám zdravotnej a sociálnej starostlivosti, najmä pre skupiny, ktoré sú najviac ohrozené alebo žijú v marginalizovaných alebo vzdialených lokalitách, v relevantných prípadoch aj prostredníctvom nasledujúcich opatrení:
- a) opatrenia na podporu a uľahčovanie rovnakého prístupu:
    - i) rómskych žien ku kvalitným zdravotným kontrolám, skríningu, predpôrodnej a popôrodnej starostlivosti, poradenstvu a plánovaniu rodiny, ako aj k starostlivosti o sexuálne a reprodukčné zdravie, ktoré sa vo všeobecnosti poskytujú v rámci vnútroštátnych služieb zdravotnej starostlivosti;
    - ii) rómskych žien k podporným službám pre obeť rodovo motivovaného násillia;
    - iii) rómskych detí ku kvalitnej primárnej zdravotnej starostlivosti vrátane programov primárnej prevencie, napríklad očkovaniu;
    - iv) zraniteľného rómskeho obyvateľstva, napríklad starších Rómov, Rómov so zdravotným postihnutím, LGBTI Rómov, Rómov migrujúcich v EÚ, Rómov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, a Rómov bez štátnej príslušnosti ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti;
  - b) opatrenia na zvyšovanie informovanosti Rómov o základnej prevencii, ako sú programy na podporu zdravého životného štýlu a predchádzanie užívaniu omamných látok, a opatrenia na zlepšovanie prístupu k službám v oblasti duševného zdravia, podľa potreby prostredníctvom zdravotnej mediácie;
  - c) opatrenia na predchádzanie diskriminácii Rómov a boj proti nej zvyšovaním informovanosti o nediskriminačnom prístupe k zdravotnej starostlivosti a jej poskytovaní, a odbornou prípravou zdravotníckych pracovníkov, študentov medicíny a zdravotníckych mediátorov o metódach rozpoznávania a riešenia diskriminácie a jej základných príčin vrátane protirómskeho zmýšľania a podvedomých predsudkov;
  - d) opatrenia na boj proti digitálnemu vylúčeniu všetkých Rómov z prístupu k službám zdravotnej starostlivosti, okrem iného prekonaním rozdielov v digitálnych zručnostiach potrebných na prístup k zdravotníckym informáciám;
  - e) opatrenia na predchádzanie segregácii v oblasti služieb zdravotnej starostlivosti a na odstraňovanie tejto segregácie;
  - f) opatrenia na zabezpečenie uznania a nápravy minulých krívd v oblasti zdravotnej starostlivosti vrátane nútenej, násillnej a inak nedobrovoľnej sterilizácie rómskych žien;

- g) opatrenia na podporu rovnosti v prístupe Rómov k štúdiu medicíny a na podporu náboru Rómov ako zdravotníckych pracovníkov a mediátorov, najmä v regiónoch s významným podielom rómskeho obyvateľstva;
- h) opatrenia na boj proti potenciálnym výskytom ochorení v marginalizovaných alebo vzdialených rómskych oblastiach a na predchádzanie týmto ochoreniam;
- i) opatrenia na zaistenie prístupu Rómov ku službám na úrovni komunit a rodín pre osoby so zdravotným postihnutím, starších ľudí a deti bez rodičovskej starostlivosti, napríklad službami v oblasti rozvoja, sociálnym bývaním, dennými centrami pre ľudí so zdravotným postihnutím a sieťami profesionálnych rodičov;
- j) opatrenia na predchádzanie umiestneniu do ústavnej starostlivosti a na podporu presunu z ústavnej starostlivosti do komunitnej, rodinnej starostlivosti poskytovaním podpory rodinám v zložitých situáciách napríklad poradenskými službami a finančnými stimulmi, distribúciou potravinovej pomoci, asistovaným bývaním a službami v oblasti rozvoja;
- k) opatrenia na podporovanie výmeny a odovzdávania najlepších postupov týkajúcich sa verejného zdravia pre Rómov, napríklad využitím rámca verejného zdravia Komisie a členských štátov v riadiacej skupine pre podporu zdravia, prevenciu chorôb a manažment neprenosných chorôb;
- l) opatrenia na podporu výskumu a prevencie chorôb, ktoré sú rozšírenejšie medzi osobami ohrozenými chudobou.

Prístup k primeranému nesegregovanému bývaniu a základným službám

10. Členské štáty by mali zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie s Rómami, čo sa týka prístupu k primeranému nesegregovanému bývaniu a základným službám aj prostredníctvom nasledovných opatrení:
- a) opatrenia na zabezpečenie prístupu k základným službám – ako je voda z vodovodu, bezpečná a čistá pitná voda ⁽²²⁾, primerané hygienické podmienky, služby zberu odpadu a nakladania s odpadom, environmentálne služby, elektrina, plyn, doprava, finančné služby a digitálne komunikácie – a k fyzickej infraštruktúre zabezpečením kontinuity základných verejnoprospešných služieb za normálnych podmienok aj počas pandémie, ekologických katastrof a iných kríz;
  - b) opatrenia na monitorovanie akejkoľvek priestorovej segregácii, na jej predchádzanie a na boj proti nej a na podporu odstránenia segregácie vypracovaním konkrétnych plánov na riešenie otázok bývania so zapojením miestnych komunit a dotknutých rómskych komunit;
  - c) opatrenia na podporovanie a posilňovanie verejných orgánov vo všeobecnosti zodpovedných za bývanie, základné služby a environmentálne normy, ako aj ďalších príslušných subjektov v uvedených oblastiach, napríklad pridelením potrebného mandátu a zdrojov na mapovanie potrieb v oblasti bývania, monitorovanie segregácie a zavedenie komplexných regulačných alebo podporných opatrení podľa potreby;
  - d) opatrenia na predchádzanie núteným vysťahovaniam podporou včasného varovania a mediácie, na organizovanie podpory pre ľudí, ktorým hrozí vysťahovanie, a tam, kde je to potrebné na zabezpečenie primeraného alternatívneho bývania so zameraním najmä na rodiny;
  - e) opatrenia na zlepšovanie životných podmienok Rómov, na predchádzanie negatívnemu vplyvu vystavenia znečisteniu a kontaminácii na zdravie a na riešenie tohto vplyvu;
  - f) opatrenia na poskytovanie sociálnej podpory a prístupu k bežným službám pre Rómov bezdomovcov;
  - g) opatrenia na zabezpečenie rovnosti v prístupe k pomoci v oblasti bývania a na zohľadňovanie osobitných potrieb jednotlivcov a rodín;
  - h) opatrenia na podporu programov integrovaného bývania zameraných na marginalizovaných Rómov kombinovaním mikroúverov na stavbu a údržbu bývania s finančnou gramotnosťou a so systémami sporenia, s odbornou prípravou a s aktivačnými opatreniami v oblasti stavebníctva;
  - i) opatrenia na podporu výstavby a údržby táborísk pre Travellerov.

⁽²²⁾ Pozrite článok 16 v spojení s odôvodnením 31 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/2184 zo 16. decembra 2020 o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (Ú. v. EÚ L 435, 23.12.2020, s. 1).

Partnerstvá a inštitucionálna kapacita

Zapojenie a podpora národných kontaktných miest pre otázky Rómov

11. Členské štáty by mali národným kontaktným miestam pre otázky Rómov poskytnúť primerané a potrebné zdroje, kapacitu zamestnancov a inštitucionálnu autoritu a zmocniť ich na to, aby mohli účinne koordinovať a monitorovať vnútroštátne politiky v oblasti rovnosti, začlenenia a účasti Rómov vrátane dosahu na miestnej úrovni.
12. Členské štáty by mali národným kontaktným miestam pre otázky Rómov umožniť uľahčovanie účasti rómskej občianskej spoločnosti na navrhovaní, vykonávaní, monitorovaní a preskúvaní národných strategických rámcov pre Rómov a miestnych akčných plánov a jej zapojenia sa do nich prostredníctvom reformovaných procesov národnej platformy pre Rómov.
13. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa národné kontaktné miesta pre otázky Rómov zapojili do navrhovania politik sociálneho začlenenia a univerzálnych služieb s cieľom zvýšiť ich význam pre Rómov a dosah, ktorý ponúkajú, prípadne aj do rozhodovania o programovaní a monitorovaní finančných prostriedkov Únie.

Zapojenie orgánov na podporu rovnakého zaobchádzania

14. Členské štáty by mali v súlade s príslušnými vnútroštátnymi právnymi predpismi podporovať orgány na presadzovanie rovnakého zaobchádzania (ďalej len „subjekty pre rovnaké zaobchádzanie“), aby mohli v rámci rozsahu svojich mandátov fungovať efektívne a nezávisle a spolupracovať so všetkými príslušnými aktérmi vrátane národných kontaktných miest pre otázky Rómov, verejných orgánov, organizácií občianskej spoločnosti a súkromného sektora. Takouto podporou by sa malo subjektom pre rovnaké zaobchádzanie v uplatniteľných prípadoch umožniť:
  - a) zaoberať sa prípadmi diskriminácie, nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisti a usilovať sa o strategické súdne konania;
  - b) riešiť nedostatočné nahlásovanie diskriminácie, nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisti a zvyšovať informovanosť o právach medzi Rómami;
  - c) viesť výskum a získavať údaje o rovnosti a diskriminácii Rómov;
  - d) budovať kapacity rómskej občianskej spoločnosti a spolupracovať s ňou so zameraním na prístup k spravodlivosti a na presadzovanie právnych predpisov v oblasti rovnosti;
  - e) poskytovať usmernenia a odbornú prípravu širokej verejnosti, ako aj verejným a súkromným organizáciám.
15. Členské štáty by mali umožniť, aby sa subjekty pre rovnaké zaobchádzanie úzko zapojili do navrhovania, vykonávania, monitorovania a preskúvania národných strategických rámcov pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov a v relevantných prípadoch aj príslušných úniových programov financovania a aby k nim účinne prispievali, a to aj prostredníctvom:
  - a) využitia poradenstva subjektov pre rovnaké zaobchádzanie v oblasti noriem pri vykonávaní národných strategických rámcov s cieľom zabezpečiť väčšie zameranie na boj proti diskriminácii a na predchádzanie diskriminácii, a to aj prostredníctvom boja proti protirómskemu zmyšľaniu, pri ich navrhovaní a vykonávaní vrátane snáh o odstránenie štrukturálnej diskriminácie;
  - b) umožnenia subjektom pre rovnaké zaobchádzanie, aby sa zapojili do štruktúr zriadených s cieľom dohliadať na vykonávanie, monitorovanie a preskúvanie národných strategických rámcov pre Rómov a do výborov pre monitorovanie príslušných fondov Únie.

Mobilizovanie miestnych a regionálnych zainteresovaných strán

16. Členské štáty by v relevantných prípadoch mali zapojiť regionálne a miestne orgány a miestnu občiansku spoločnosť do navrhovania, vykonávania, monitorovania a preskúvania národných strategických rámcov.
17. Členské štáty by mali nabádať regionálne a miestne orgány, aby v rámci svojej príslušnej pôsobnosti vypracovali alebo aktualizovali svoje miestne akčné plány, plány odstraňovania segregácie alebo strategické rámce pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov. Tieto miestne plány alebo strategické rámce by mali v čo najväčšej miere zahŕňať opatrenia, základné podmienky, kritériá, merateľné ciele a pridelovanie finančných prostriedkov.

18. Členské štáty by mali zabezpečiť spoluprácu medzi ústrednými a miestnymi orgánmi pri navrhovaní a vykonávaní príslušných úniových programov financovania na predchádzanie diskriminácii Rómov a na boj proti nej s cieľom zabezpečiť rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov prostredníctvom prípravy, vykonávania, monitorovania a hodnotenia programov a zlepšiť nasmerovanie finančných prostriedkov Únie na miestnu úroveň.
19. Členské štáty by mali podporovať inkluzívnosť a rozmanitosť prostredníctvom vhodných opatrení, ako je napríklad pozitívna diskriminácia pre Rómov na zabezpečenie rovnosti v prístupe k zamestnaniu vo verejných inštitúciách na miestnej a regionálnej úrovni.
20. Členské štáty by mali podporovať posilnenie postavenia rómskych žien a mužov a uznať ich zastúpenie na miestnej úrovni.

Spolupráca s občianskou spoločnosťou

21. Členské štáty by mali podporovať sociálnu inováciu, partnerstvo a spoluprácu medzi verejnými orgánmi, Rómami a prorómskou občianskou spoločnosťou.
22. Členské štáty by mali v plnej miere využívať národné platformy pre začleňovanie Rómov alebo akékoľvek iné kanály spolupráce a dialógu v členských štátoch na transparentné a inkluzívne zapojenie rómskej a prorómskej občianskej spoločnosti a ďalších zainteresovaných strán do navrhovania, vykonávania, monitorovania a preskúmavania národných strategických rámcov pre Rómov a miestnych akčných plánov.
23. Členské štáty by mali podporovať občiansku spoločnosť pri monitorovaní a oznamovaní trestných činov z nenávisťi a nenávisťných prejavov, ako aj iných trestných činov proti Rómom a pomáhať obetiam pri oznamovaní trestných činov z nenávisťi a nenávisťných prejavov.
24. Členské štáty by mali zabezpečiť financovanie na podporu plurality a nezávislosti rómskej a prorómskej občianskej spoločnosti vrátane rómskych mládežníckych organizácií a zachovať ich administratívnu kapacitu, a tak im ako nezávislým kontrolným organizáciám umožniť podávanie správ o národných strategických rámcov pre Rómov a monitorovanie týchto rámcov.
25. Členské štáty by mali zapájať občiansku spoločnosť a rómske komunity do celého programového cyklu financovania z prostriedkov Únie na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, aj ako členov monitorovacích výborov príslušných fondov Únie.
26. Členské štáty by mali podporovať budovanie kapacít a vedúce postavenie v rómskej občianskej spoločnosti vrátane mládežníckych organizácií, aby sa dotknuté orgány a organizácie mohli zúčastňovať na všetkých etapách politického cyklu, ako aj na verejnom živote vo všeobecnosti.
27. Členské štáty by mali podporovať medziodvetvovú prácu a širšie aliancie v oblasti rovnosti a začleňovania zapojením vlády, občianskej spoločnosti, obchodu a priemyslu, akademickej obce a výskumu. To by mohlo viesť k spoločným opatreniam subjektov, ktoré podporujú rodovú rovnosť, bojujú proti rasizmu, diskriminácii na základe rasy alebo etnického pôvodu, proti xenofóbii a súvisiacim prejavom neznášanlivosti alebo ktoré fungujú v prospech práv detí, starších ľudí, Rómov, LGBTI osôb, osôb so zdravotným postihnutím, žiadateľov o azyl, utečencov a ostatných migrantov a osôb bez štátnej príslušnosti.

Nadnárodná spolupráca

28. Členské štáty by mali zintenzívniť spoluprácu a vzájomné učenie sa o najefektívnejších spôsoboch presadzovania rovnosti, začleňovania a účasti Rómov na vykonávaní všetkých príslušných hlavných iniciatív Únie.
29. Členské štáty by mali podporovať nadnárodné partnerstvo a výmenu podporou siete národných kontaktných miest pre otázku Rómov, siete EURoma a európskej rómskej platformy.

30. Niektorí rómski občania migrujúci v EÚ, ktorí sa usadia alebo sa dočasne zdržiavajú v inom členskom štáte, ako je členský štát ich pôvodu, a to aj preto, aby využili sezónne alebo krátkodobé pracovné príležitosti, sú v zraniteľných postaveniach. V prípade potreby by členské štáty mali podporovať vytváranie vhodných foriem nadnárodnej spolupráce na vnútroštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni vrátane dvojstranných alebo viacstranných projektov a dohôd a aktívnu účasť na uvedených formách, pričom sa bude rešpektovať právny rámec Únie a platné vnútroštátne právo. Súčasťou tohto úsilia by mohla byť napríklad spolupráca v otázkach týkajúcich sa prístupu rómskych detí k vzdelávaniu, ich skúseností a výsledkov, ako aj potreby a výzvy na úrovni obcí. Do takejto spolupráce by sa mali zapojiť aj samotní Rómovia.

Financovanie

31. Členské štáty, najmä tie, ktoré majú väčšie problémy v oblasti rovnosti, začleňovania a účasti Rómov a/alebo ktoré majú väčšie rómske komunity, by mali naplno a optimálne využiť všeobecné a cielečné príslušné prostriedky Únie a vnútroštátne prostriedky na predchádzanie diskriminácii Rómov a boj proti nej, čoho súčasťou môže byť výber konkrétnych cieľov na podporu sociálno-ekonomickej integrácie znevýhodnených skupín a marginalizovaných komunít, ako sú Rómovia ⁽²³⁾, a zabezpečenie účinnej koordinácie medzi zdrojmi financovania, ktoré pochádzajú z Únie a z vnútroštátnych prostriedkov a sú určené pre rovnosť a sociálno-ekonomické začlenenie Rómov.

32. Členské štáty by mali uľahčiť účasť regionálnych, miestnych, mestských a iných verejných orgánov, hospodárskych a sociálnych partnerov a príslušných subjektov zastupujúcich občiansku spoločnosť, mimovládnych organizácií a subjektov zodpovedných za podporu sociálneho začleňovania, základných práv a nediskriminácie na príprave, vykonávaní, monitorovaní a hodnotení programov Únie vrátane účasti v monitorovacích výboroch.

33. Členské štáty by mali vyčleniť primerané vnútroštátne zdroje na vykonávanie politických opatrení predložených v strategickom rámci EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov a v národných strategických rámcoch s cieľom zabezpečiť, aby zohľadňovali skutočné potreby rómskych komunít a zodpovedali ich veľkosti a problémom.

34. Národné plány podpory obnovy a odolnosti ⁽²⁴⁾ by mali zohľadňovať a podporovať práva a rovnaké príležitosti pre všetkých a podporovať začleňovanie znevýhodnených skupín vrátane Rómov a iných osôb s menšinovým rasovým alebo etnickým pôvodom.

35. Členské štáty by mali zlepšovať navrhovanie, vykonávanie, monitorovanie a hodnotenie programov alebo štrukturálnych reforiem Únie v oblasti sociálno-ekonomického začleňovania menšín, napríklad požadovaním technickej pomoci z programu na podporu štrukturálnych reforiem.

36. Členské štáty by mali podporovať využívanie vnútroštátnych prostriedkov a prostriedkov Únie na budovanie kapacít a umožnenie výmeny osvedčených postupov medzi orgánmi na ústrednej a miestnej úrovni a organizáciami občianskej spoločnosti, aby tieto orgány a organizácie mohli prispievať k vykonávaniu opatrení na boj proti diskriminácii Rómov urýchlením rovnosti a začlenenia vrátane boja proti segregácii a podpory účasti Rómov.

37. Členské štáty by mali riešiť potreby financovania na miestnej úrovni, v prípade potreby vrátane mestských oblastí, s cieľom podporiť Rómov migrujúcich v EÚ, a to aj poskytovaním jazykového vzdelávania, kvalitného vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, zaškolenia, verejných služieb zamestnanosti, sociálnych pracovníkov, mediátorov atď.

⁽²³⁾ Pozrite najmä článok 4 ods. 1 body v) a viii) návrhu nariadenia o ESF+ na roky 2021 – 2027.

⁽²⁴⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (Ú. v. EÚ L 57, 18.2.2021, s. 17).

Monitorovanie a podávanie správ o národných strategických rámcoch pre Rómov

38. Členské štáty by mali monitorovať a vyhodnocovať vykonávanie národných strategických rámcov s primeraným využitím portfólia ukazovateľov vypracovaného Agentúrou Európskej únie pre základné práva (ďalej len „agentúra“), národnými kontaktnými miestami pre otázky Rómov, národnými štatistickými úradmi a Komisiou v rámci pracovnej skupiny pre ukazovatele a podávanie správ o Rómoch koordinovanej agentúrou ⁽²⁵⁾. Členské štáty tiež môžu používať vnútroštátne ukazovatele v súlade s vývojom svojich vnútroštátnych právnych rámcov a politických prístupov a podľa situácie Rómov na ich území.
39. Členské štáty by mali podľa potreby v súvislosti s cieľmi Únie a hlavnými cieľmi stanovenými v oznámení „Únia rovnosti: strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov“ začleniť do národných strategických rámcov pre Rómov vnútroštátne kvantitatívne a/alebo kvalitatívne ciele, ktoré sú prispôbené vnútroštátnym okolnostiam a dostupným možnostiam zberu údajov týkajúcich sa rovnosti, ktoré môžu zahŕňať napríklad údaje členené podľa etnického hľadiska alebo príslušné sociálno-demografické zástupné údaje alebo kombináciu oboch kategórií.
40. Členské štáty by mali oznámiť Komisii všetky opatrenia prijaté v súlade s týmto odporúčaním do júna 2023. Členské štáty by následne mali každé dva roky predkladať Komisii správu o prebiehajúcich a nových opatreniach vrátane informácií o akomkoľvek dosiahnutom pokroku v každej tematickej oblasti pri vykonávaní národných strategických rámcov pre Rómov. Správy z členských štátov sa použijú ako podklady pre dvojročné a hodnotiace správy Komisie o vykonávaní strategického rámca EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov, ktoré sa predkladajú Európskemu parlamentu a Rade.
41. Členské štáty by mali uľahčiť úplné zverejnenie vnútroštátnych správ o rovnosti, začlenení a účasti Rómov s cieľom zvýšiť transparentnosť a umožniť získavanie poznatkov v oblasti politiky, a prípadne zabezpečiť, aby o národnej stratégii a vyhotovených správach o vykonávaní rokovali vnútroštátne parlamenty.
42. Agentúra by mala v rokoch 2020, 2024 a 2028 vykonať pravidelný prieskum o Rómoch s cieľom poskytnúť potrebné údaje o východiskových, strednodobých a konečných výsledkoch vyjadrujúce akúkoľvek zmenu situácie Rómov. Agentúra by mala podporovať členské štáty aj v ich úsilí získavať príslušné údaje o rovnosti, podporovať Komisiu pri monitorovaní a analýze a podporovať národné kontaktné miesta pre otázky Rómov pri podávaní správ, a to s pomocou pracovnej skupiny pre ukazovatele a podávanie správ o Rómoch.

TÝMTO VYZÝVA KOMISIU, ABY:

43. Zabezpečila, aby informácie, ktoré poskytnú členské štáty, slúžili ako základ pre prípravu jej správ Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní vnútroštátnych strategických rámcov pre Rómov.
44. Pokračovala v úsilí o zohľadňovanie rovnosti, začleňovania a účasti Rómov do navrhovania a vykonávania všetkých dôležitých iniciatív Komisie a tiež pokračovala v monitorovaní politik zameraných na rovnosť, začlenenie a účasť Rómov v rámci európskeho semestra a Európskeho piliera sociálnych práv.
45. Pokračovala v posilňovaní nadnárodného partnerstva a výmeny podporou siete národných kontaktných miest pre otázky Rómov, siete EURoma, európskej platformy pre Rómov, prípravnej akcie Európskeho parlamentu na monitorovanie občianskej spoločnosti a európskej siete vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti (Equinet).
Týmto odporúčaním sa nahrádza odporúčanie Rady z 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch.

V Bruseli 12. marca 2021

Za Radu
predsedníčka
A. P. ZACARIAS

⁽²⁵⁾ Príloha 2 k oznámeniu zo 7. októbra 2020, a *Monitoring framework for an EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation – Objectives and indicators* (Rámec monitorovania pre strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov – Ciele a ukazovatele).